

Virtual Action Learning

Samenlerend produceren met ICT

Het onderwijs heeft in het afgelopen decennium veel innovaties gekend, maar geen enkele was zo ingrijpend als Virtual Action Learning (VAL). Dit opleidingsconcept stelt de virtuele leeromgeving centraal en vormt het onderwijs rond moderne communicatie. Dat betekent dat lerenden op een zelfstandige manier leren. Ouderwets nakijkwerk is er voor de docent niet meer bij. Hierdoor is er voor de docent meer ruimte om zich te richten op zijn rol als inhoudelijk expert. Hij is breder inzetbaar en in staat nieuwe ontwikkelingen te vertalen naar concreet onderwijs. De docent is daardoor veel meer met zijn vak en met de kennisverwerving van studenten bezig. VAL is daarom een ode aan de nieuwe vakdocent.

Tekst Jos J.M. Baeten

Dit is een samenvatting van het boek *Virtual Action Learning. Een opleidingsconcept over Samenlerend produceren met ICT* (Baeten, 2009). VAL kan worden beschreven aan de hand van vijf kennisobjecten: leren, beoordelen, ontwerpen, organiseren en modereren. Het VAL-opleidingsconcept sluit aan bij de manier waarop studenten tegenwoordig leren. Het leerproces binnen VAL vraagt om een andere kijk op het beoordelen van leerprestaties, het ontwerpen van educatief materiaal, het modereren van leerprocessen en het organiseren van onderwijs. Virtual Action Learning is een flexibel opleidingsconcept dat in zijn geheel, deels of geleidelijk kan worden ingevoerd, net als de ondersteunende Virtual Learning Community (VLC).

Gezien de onderzoeksresultaten en de enthousiaste reacties van degenen die het aandurfd om met VAL te werken, heeft het opleidingsconcept zich inmiddels wel bewezen. Niet alleen in het reguliere onderwijs, maar ook steeds meer in bedrijfsopleidingen en trainingsprogramma's. In de laatste paragraaf van dit artikel vindt u een overzicht met de effecten van de toepassing van VAL op docenten en studenten.

Inmiddels is overduidelijk dat bij een goede toepassing van VAL:

- studenten actiever en gemotiveerder gaan leren, met meer diepgang en flexibiliteit;
- opleiders met meer plezier en resultaat gaan werken;
- de opleidingskwaliteit verder toeneemt;
- de opleidingskosten kunnen dalen.

1

Een andere benadering van leren

Het VAL-opleidingsconcept heeft een vernieuwende visie op de inrichting en uitvoering van onderwijs- en beoordelingsprocessen: het maakt hedendaags leren mogelijk en verrijkt het onderwijs met nieuwe werkvormen en heel andere – virtuele – leeractiviteiten. Het leren binnen VAL is gebaseerd op nieuwe inzichten, waaronder de Persoonlijke leerinterface. Een lerende moet niet alleen meer informatie verwerken, de informatie is ook meer divers en wordt via veel verschillende media aangeboden. Hierdoor wordt hij gedwongen tot het creëren van een eigen toegangspoort, een interface waarin hij – misschien zelfs onbewust en ongeacht medium of situatie –

Jos Baeten is econoom en socioloog en de ontwerper van Virtual Action Learning en de Virtual Learning Community. Na een carrière in het bedrijfsleven is hij overgestapt naar het middelbaar onderwijs en vervolgens naar het hbo. In 1998 richtte hij Citowoz op. De laatste tien jaar heeft hij als trainer en adviseur meer dan honderd innovatietrajecten in onderwijs en bedrijfsleven begeleid. In een continue betekenisvolle dialoog met klanten, opleiders en studenten deed hij veel ervaring op en verwierf hij nieuwe inzichten. Dat bracht hem tot het ontwerp van een nieuw opleidingsconcept met ondersteunende internetomgeving: een ode aan de nieuwe vakdocent.

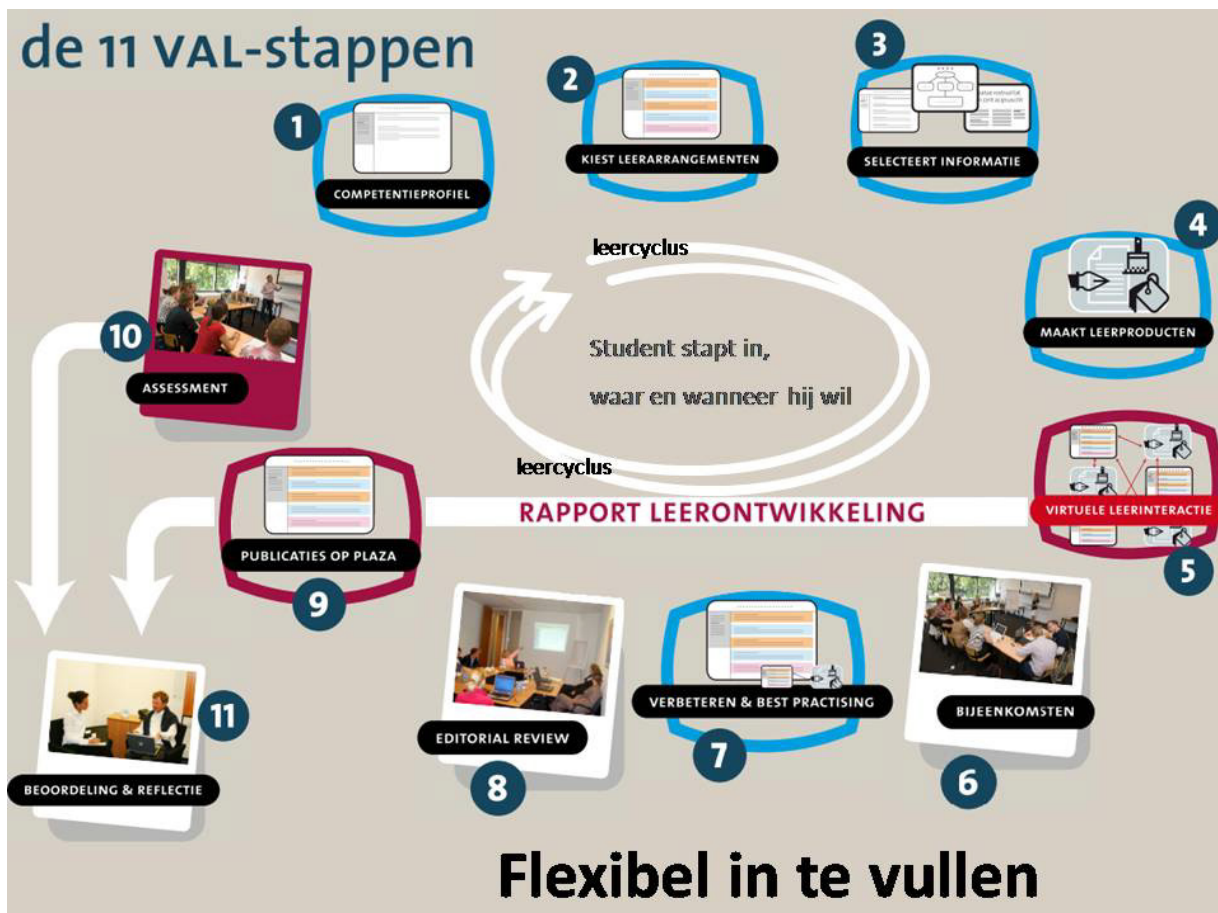
informatie filtert en een plaats geeft (wel/niet onthouden, wel/niet iets verder mee doen). Feitelijk gebeurt dat al voordat hij data betekenis geeft en omzet in informatie. Door de kleurrijke informatisering en de mogelijkheden van nieuwe media ontwikkelt iedere persoon een steeds persoonlijk wordende interface.

We definiëren de Persoonlijke leerinterface als een toegangspoort of een filter die de gebruiker vormt om media en de achterliggende informatie te verwerken. Er is wel een aantal voorkeuren die in meer leerinterfaces voorkomen, zoals: meer audio-visueel, meer multi-media, meer grafisch, rijkere leeromgevingen, meer zelf informatie zoeken en selecteren, meer zelf kennis construeren en meer objectgeoriënteerd beeldschermlezen in plaats van boeklezen.

Voorbeelden van het succesvol inspringen op de nieuwe leerinterface zijn te vinden in de wereld van gaming. Games zien er aantrekkelijk uit en zijn leuk om te doen. Gamen gebeurt zonder handleiding en intuïtief, maar zeer doelgericht. Op elke actie volgt razendsnel feedback met beloning (mis/raak, geen/wel bonus). De stapsgewijs te behalen hogere niveaus (scaffolding) prikkelen de speler en houden hem aan het beeldscherm gekluisterd. Er is veel competitie, maar ook veel samenwerking. VAL heeft

deze principes gebruikt voor de vormgeving van het eigen kernprincipe: het Samenlerend produceren.

Samenlerend produceren is de beste typering van het leerproces in VAL. Studenten voeren in interactie met hun medestudenten leeractiviteiten uit in een virtuele leeromgeving (de Virtual Learning Community). Ze maken Leerarrangementen waarvan ze vinden dat die bijdragen in hun competentieontwikkeling, plaatsen hun producten in de VLC, geven elkaar feedback, plaatsen en beargumenteren stellingen, beantwoorden Leervragen en nomineren de Leerproducten van medestudenten die zij zelf de beste vinden. De student leert van andere studenten doordat hij feedback ontvangt waarmee hij de kwaliteit van zijn Leerproducten verbetert. Hij leert ook van de waardering die medestudenten op zijn eigen feedback geven, net als van de validering van Leerproducten door en de feedback van zijn opleiders. Voor studenten is het geven en ontvangen van feedback een belangrijk onderdeel van het leerproces, evenals het publieksgericht publiceren. Doordat studenten producten maken die niet bedoeld zijn voor hun opleiders en medestudenten worden zij gedwongen hun verworven kennis te expliciteren voor een andere ontvanger en/of in een nieuwe context te plaatsen. Onderstaande afbeelding geeft het leerproces in VAL weer aan de hand van elf stappen.

Beoordelen binnen VAL

Een andere benadering van leren vraagt ook om een andere benadering van het beoordelen van leerprestaties. Beoordelen binnen VAL kenmerkt zich door horizontale integratie in plaats van verticale differentiatie. Dit betekent dat in plaats van de vakken, de competenties die tijdens een bepaalde periode centraal staan, de basis vormen van het onderwijsproces. VAL hanteert een kennisgeoriënteerde competentiemethodiek: de opleiding faciliteert de competentieontwikkeling van haar studenten door kennisobjecten bij de competenties te selecteren. Studenten kunnen hun competentieontwikkeling op elk niveau aantonen door Leerarrangementen rond de kennisobjecten uit te voeren.

De beoordeling binnen VAL is voor een flink deel gebaseerd op informatie uit de Virtual Learning Community (VLC). De feedback die een student geeft op Leerproducten van medestudenten telt mee in de beoordeling, evenals argumenten die hij inbrengt op inhoudelijke stellingen en antwoorden op Leervragen van medestudenten. Ook de Leerproducten en feedback die de opleider heeft gevalideerd kan de student aandragen als bewijs voor zijn competentieontwikkeling. Binnen VAL is de student zelf verantwoordelijk voor het verzamelen van bewijsmateriaal. Hij bepaalt dus zelf welke Leeractiviteiten hij onderneemt om zijn competentieontwikkeling aan te tonen. De student wordt uiteindelijk beoordeeld op grond van informatie over zijn (virtuele) leeractiviteiten én op grond van informatie uit het afrondend assessment.

In VAL krijgt de AssessorOntwerper een zo groot mogelijke autonomie in het beoordelingsproces. Doordat het maken en nakijken van tentamens niet meer nodig is, er geen roosters meer zijn en de opleider geen werkstukken van studenten hoeft te lezen, kan hij zijn aandacht richten op het primaire onderwijsproces. Er is meer ruimte voor persoonlijk contact met de student in de vorm van feedback op zijn prestaties en producten en reflectie op zijn leergedrag.

De kunst van het ontwerpen

Wanneer het leer- en het onderwijsproces à la VAL wordt vormgegeven, heeft dit ook gevolgen voor de manier waarop het curriculum door de opleiding wordt ingevuld. Het ontwerpen binnen VAL vraagt om een digitale didactiek dat een sociaal-constructivistisch leerproces met intensief ICT-gebruik kan faciliteren. Een adequate toepassing van ontwerpprincipes en ervaringsregels is dan essentieel. Deze ontwerpprincipes houden in dat Leerarrangementen (opdrachten in VAL) moeten zijn afgestemd op Samenlerend produceren en op de persoonlijke ontwikkeling van de student, de buitenschoolse belevingswereld, actuele ontwikkelingen, ontwikkelingen in het beroepenveld en de inhoud van het vakgebied. De ontwerper dient ook rekening te houden met de mate waarin hij de studenten wil sturen en de outputvorm van het Leerarrangement. Deze outputvorm kan bijvoorbeeld een nieuwsbericht, beleidsadvies of weblog zijn. Daarnaast is het belangrijk dat studenten Leerproducten maken die uiteindelijk gepubliceerd kunnen worden op bijvoorbeeld een eigen Plaza of

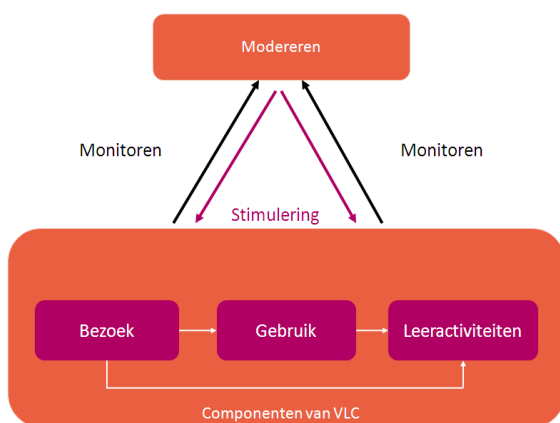
GEEN	WEL	VAST
<ul style="list-style-type: none"> e-mailverkeer tussen student en opleider of weinig gebruik van boeken tentamens herkansingen correctiewerk vakken roosters cijferregistratie leestijd nodig voor studentenproducten “bagagedragergedrag” van studenten 	<ul style="list-style-type: none"> samen leren door (werk)producten te maken ode aan de nieuwe vakdocent opleiders die in duo’s werken vaste groepen, lokalen en opleidingsdag veel laagdrempelig ICT-gebruik staan de leervragen van studenten centraal een flexibel leerproces studenten die zelf informatie selecteren beeldend leren feedback en reflectie studenten die bewijsmateriaal leveren veel aandacht voor de leerprestaties van studenten 	<ul style="list-style-type: none"> vaste groep studenten vaste opleidingsdagen vaste ruimte met voldoende ICT vaste, eigen VLC

een publieke website zoals Wikipedia. Omdat de Leerarrangementen op de VLC worden geplaatst is het gebruik van de juiste beeldschermtaal eveneens een belangrijk ontwerpprincipie, net als dat de Virtuele Leerinteractie de motor moet zijn van ieder Leerarrangement. Een laatste ontwerpprincipie is de distributie van Leerarrangementen. De distributie oftewel het moment waarop Leerarrangementen worden vrij gegeven, beïnvloedt in sterke mate het leerproces, de Virtuele Leerinteractie en de Leervragen bij de fysieke bijeenkomsten. Deze distributie kan variëren van het gestructureerd vrijgeven van Leerarrangementen in de tijd tot alles in één keer zichtbaar maken voor de student.

Modereren à la VAL

Een dergelijke nieuwe digitale didactiek waarbij intensief gebruikt wordt gemaakt van een virtuele leeromgeving vergt een nieuwe manier van het begeleiden van leerprocessen: het modereren. Binnen VAL wordt modereren benaderd als de succesvoorwaarde voor Samenlerend produceren met ICT. Het bijzondere van modereren à la VAL zit in de wijze waarop dit gebeurt: in een learning community, met moderators die de studenten monitoren op en stimuleren in hun leeractiviteiten, met veel Virtuele Leerinteractie, en met de nadruk op het construeren van kennis in een Betekenisvolle dialoog met medestudenten en opleiders.

Onder modereren verstaan we het inrichten van de VLC, het plaatsen van Leerarrangementen en toetsen, het invoeren van Interessante Websites en Relevante Artikelen, het plaatsen van documenten, het monitoren van de voortgang en het stimuleren van de leerinteractie.

Door middel van procesgericht modereren kan de moderator studenten er virtueel toe aan zetten om

zich inhoudelijk voor te bereiden op bijeenkomsten op school en samen Leervragen te formuleren. Procesgericht modereren houdt in dat de moderator zich richt op de proceskant van het leerproces en de studenten verleidt tot leeractiviteiten door middel van het plaatsen van interessante berichten, exclusieve informatie en aantrekkelijk op maat gesneden Leerarrangementen. Opleiders vinden modereren in het begin vaak lastig, omdat ze gewend zijn om op de stoel van de student te gaan zitten als die iets nalaat dat de opleider graag wil – of andersom: iets doet dat de opleider niet wil. Modereren betekent namelijk ook niet-ingrijpen. Geen feedback geven, geen antwoorden op Leervragen geven, geen argumenten inbrengen op stellingen van studenten. Hierdoor komt de verantwoordelijkheid meer bij de student te liggen.

Organiseren van VAL

Om mogelijk te maken dat studenten à la VAL leren, is een andere organisatie van het onderwijs nodig. Naast een elektronische leeromgeving (de VLC) en andere opleidersrollen betreft het nieuwe onderwijsvormen zoals Virtuele Leerinteractie, CampfireStories, Storytelling en Editorial Review. Dat is een ingrijpende verandering waarvoor veel opleidingen en trainingsinstituten huiverig zijn.

VAL geheel toepassen is een transformatie van het onderwijsproces, het beoordelingsproces en de onderliggende processen, maar vraagt ook om innovatief, educatief leiderschap. De transformatie bestaat uit 65 verschillende veranderpunten waarmee de transformatiescore (%) kan worden bepaald voor de mate waarin deze 65 punten zijn toegepast. Ook als men VAL gedeeltelijk toepast (bijvoorbeeld >60 procent) zijn de effecten op het gedrag van docenten en studenten erg goed. De kostenreductie treedt echter pas op als VAL radicaler (>80 procent) wordt toegepast. De belangrijkste effecten staan op de volgende pagina vermeld.

De Virtual Learning Community levert een belangrijke bijdrage aan het succes van VAL. In tegenstelling tot andere elektronische leeromgevingen, vormt niet de ICT (de functionaliteiten van de ELO) de basis van het ontwerp van het educatief materiaal. VAL gaat juist uit van de didactiek, uiteraard met oog voor de mogelijkheden van ICT. Door het inzetten van Virtual Action Learning en de Virtual Learning Community wordt Samenlerend produceren mogelijk waardoor de kwaliteit van de opleiding toeneemt.

Effect toepassing VAL op docenten

Opleiding	Aantal Docenten	Jaar afronden	Duur (mnd)	Transformatie score	Effect invoering VAL op docenten		
					Meer werk plezier	Meer werk resultaat	Wil verder met VLC
Sociaal Pedagogische Hulpverlening (HAN)	18	2005	10	63%	Ja	Ja	Ja
Verpleegkunde (HAN)	8	2005	10	65%	Ja	Ja	Ja
Masters Disease Control (KIT)	2	2005	2	54%	50%	Neutraal	100%
RVS Verzekeringen	6	2005	10	81%	100%	85%	Ja
E-Business (Fontys)	5	2005	3	64%	60%	80%	80%
HRM-masters (BSN)	2	2006	4	64%	100%	100%	onbekend
RIVIO (HRO)	3	2007	6	21%	0%	0%	25%
Verpleegkunde (HRO)	8	2008	8	75%	63%	75%	100%
Hotel- en Facility-management (NHTV)	7	2008	6	77%	72%	100%	100%

VAL-toepassingen 2002-2008, A. Driessen en M. de Vos

Effect toepassing VAL op studenten

Opleiding	Aantal Studenten	Gem. leeftijd	Transformatie score	Effect invoering VAL op studenten					
				Hogere motivatie	Meer tijd aan studie besteed	Actiever geleerd	Hoger eind niveau behaald	Wil verder met VAL	Wil verder met VLC
Sociaal Pedagogische Hulpverlening (HAN)	85	22	63%	ja	ja	ja	Minimaal gelijk	ja	ja
Verpleegkunde (HAN)	70	21	65%	ja	ja	ja	Minimaal gelijk	ja	ja
Masters Disease Control (KIT)	29	35	54%	83%	79%	ja	ja, 52%	86%	86%
RVS Verzekeringen	15	38	81%	93%	86%	ja	ja	ja	ja
E-Business (Fontys)	31	22	64%	24%	42%	ja	ja, 46%	69%	66%
HRM-masters (BSN)	17	42	64%	85%	71%	ja	onbekend	onbekend	onbekend
RIVIO (HRO)	46	21	21%	0%	0%	0%	nee	35%	28%
Verpleegkunde (HRO)	123	21	75%	42%	42%	ja	ja, 40%	94%	96%
Hotel- en Facility-management (NHTV)	206	21	77%	43%	63%	ja	ja, 93%	onbekend	onbekend

VAL-toepassingen 2002-2008, A. Driessen en M. de Vos

Virtual Action Learning: het boek

Bent u geprikkeld door het lezen van deze samenvatting? Dan kunt u meer lezen over VAL in het boek *Virtual Action Learning. Een opleidingsconcept over Samenlerend produceren met ICT*. Het boek is geschreven voor overtuigde VAL'ers én weetgierige nieuwkomers. De uitgave heeft een bijzondere vormgeving, waarin tekst en beeld gelijkwaardig zijn aan elkaar. Vijf beeldende hoofdstukken beschrijven de grondslag van VAL. Ze bieden praktische handvatten aan zowel beginnende als ervaren VAL-gebruikers. Daarnaast is er ruimte voor praktijkbeschrijvingen én voor kritische reflecties.

Het boek is te bestellen op de website: www.virtualactionlearning.nl. Daar is meer informatie te vinden over VAL, kunt u testimonialvideo's bekijken en antwoorden vinden op veelgestelde vragen. Voor meer informatie over VAL-toepassingen en -trainingen kunt u terecht bij Nienke Dolfing, Citowoz Breda. nienke.dolfing@citowoz.nl / 076 – 564 0022